

Média a informace

Tematický blok Média a informace slouží jako úvod do výukového programu. V rámci bloku žáci získají základní přehled o formách současných masových médií a jejich fungování.

Název aktivity: Jak fungují média?

Téma Média a informace je ideální probrat v dvouhodinovém bloku (90 min). Případně lze rozdělit téma do dvou hodin s tím, že v první hodině seznámíte žáky s formami současných masových médií – komerční, veřejnoprávní (TV, Rozhlas), tisk, nová média, a v druhé hodině s žáky analyzujete jimi vybranou zprávu na různých zpravodajských webech. Případně je možné také první blok zkrátit (vynechat prezentaci) a probrat téma v jedné hodině.

Celkový čas: 90 min

1. hodina

Cílem první hodiny je seznámit žáky s formami současných masových médií, se základy jakým způsobem fungují a jaké jsou jejich cíle. Úvod probíhá nejprve formou diskuze s žáky o tom, jaká média sledují, respektive kde, z jakých zdrojů získávají zprávy a informace o společenském dění. Na diskuzi přímo navazuje výklad o roli a postavení současných médií ve společnosti. Žáci se seznámí s formami současných masových médií – komerční, veřejnoprávní, tisk, bulvár, nová média.

Pomůcky: text pro učitele (viz příloha č. 1.1), prezentace, tabule, psací potřeby

Metody: diskuze, výklad

Předpokládané výstupy: Žáci se seznámí s rolí a postavením současných médií ve společnosti, seznámí se se základním rozdílem mezi komerčními a veřejnoprávními médii, s pojmem bulvarizace médií a negativy sledování zpráv pouze prostřednictvím Facebooku.

Hodinu zahájíme diskuzí a položíme žákům několik otázek:

Odkud získáváte informace, zprávy ze světa (o společenském, politickém dění)? Jaká média sledujete?

Sleduje někdo pravidelně zpravodajství na nějakou TV stanici, rádio, čtete noviny nebo časopisy? Jaké?

Znáte, sledujete nějaké konkrétní zpravodajské weby?

Využíváte jako zdroj informací Facebook?

Všechny odpovědi, zdroje informací (konkrétní TV stanice, rádia, on-line media, webové zpravodajské stránky, časopisy, noviny apod.) lektor zapíše na tabuli. Cílem je získat co nejvíce odpovědí – přehled o tom, co žáci sledují, nicméně nenutíme žáky do odpovědi, pokud sami nechtějí. Nehodnotíme odpovědi. Zapisujte, i pokud žáci zmíní Facebook či jiné sociální sítě, i když samy o sobě zpravodajskými médii nejsou (vysvětlete žákům proč). Pokud žáci Facebook nezmní, zeptejte se jich sami, zda Facebook využívají k získávání informací o dění ve světě.

Poté co se všichni vyjádří, rozeberte odpovědi:

a) z hlediska různorodosti a četnosti (většinou využíváme různé zdroje informací, nesledujeme jen jednu TV stanici jako naši rodiče/prarodiče -> můžeme různě vnímat svět (sociální bubliny)

Zmiňte výsledky průzkumů – jaká média v současnosti obyvatelé ČR využívají nejčastěji jako zdroje informací (viz prezentace). U mladých lidí to bývá právě Facebook a obecně internet, z kterého čerpají

informace o společenském. Je to tak i ve vaší třídě? Významnou roli jako zdroj informací má stále i televize. Z internetových zpravodajských webů jsou nejčastěji navštěvovány novinky.cz a idnes.cz. Čtenost denního tisku (novin) klesá, nicméně většina tištěných deníků působí také na internetu a je pravděpodobné, že částečně se jejich čtenáři přesunuli tam.

za b) z hlediska typů jednotlivých zdrojů (TV, internet, tisk)

Rozeberte s žáky jednotlivé typy a dělení masových médií (veřejnoprávní, soukromá, tisk, TV, Rozhlas). Zeptejte se žáků, zda by u zmíněných TV stanic či rádií dokázali říct, zda se jedná o média komerční nebo veřejnoprávní a jaký je mezi nimi rozdíl. Sdělte jim základní rozdíly ve vlastnictví, zdrojů financování, cílů a úpravy jejich činnosti v zákonech (Zákon o rozhlasovém a televizním vysílání, Zákon o České televizi). Základní rozdíly jsou zmíněny v podkladech v příloze (text Media a informace – základní pojmy a prezentace). Pro zajímavost ukažte žákům přehled o vlastnictví médií v ČR (viz prezentace).

Na závěr diskutujte s žáky o roli tzv. nových médií (internet, elektronické sociální sítě, Facebook). Zeptejte se, zda si myslí, že je vhodné využívat Facebook (nebo jiné sociální sítě) jako výhradní zdroj informací o veřejném dění? Zmiňte základní negativa z podkladů (viz příloha č. 1.1). Za druhé se zeptejte studentů, zda se již na internetu setkali se zprávou, která se posléze ukázala jako nepravdivá? Zmiňte žákům, jak nová média ovlivnila sdílení informací – jejich výhody i nevýhody z podkladů text Media a informace – základní pojmy a prezentace).

Reflexe (v případě, že ihned nenavázete 2. hodinou): Co se dozvěděli nového? Co vás překvapilo? Co dalšího byste se rádi dozvěděli?

Zdroje:

www.mediaguru.cz – statistiky čtenosti deníků, zpravodajských webů

TZ Mezi zpravodajskými zdroji vedou Novinky.cz, zprávy v televizi sledují spíše starší lidé, 16. 2. 2015, Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/tz-mezi-zpravodajskymi-zdroji-vedou-novinky-cz-zpravy-v-televizi-sleduji-spise-starsi-lide>

Varianta: Místo výkladu je možné s žáky provést cvičení, kde určují, v čem se liší komerční rozhlasové zpravodajství od veřejnoprávního rozhlasového zpravodajství, a co vystihuje tzv. infotainment. Žáci by si na konci hodiny měli uvědomit, že komerční nerovná se vždy špatný. Celou lekci a podklady k ní je možné stáhnout zde: <https://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-56.html>

2. hodina

Cílem druhé části bloku je ukázat žákům, jakou formu by mělo mít seriózní zpravodajství - předkládá čtenářům ověřená/ověřitelná fakta, uvádí své zdroje, je srozumitelné, uvádí, kdy se ve zprávě jedná o názor/komentář svědka události, odborníka, instituce či autora, autor zprávy je dohledatelný. Žáci ve skupinkách srovnají prezentaci jedné zprávy napříč zpravodajskými weby: hlavního proudu (např. novinky.cz, idnes.cz), analyticko-investigativními (neovlivni.cz, hlidacipes.org), bulvárními (blesk.cz, ahaonline.cz), dezinformačními weby (např. aeronet.cz, eportal.cz, vlasteneckenoviny.cz, bezpolitickekorektnosti.cz).

Pomůcky: flipchartový papír pro každou skupinu a psací pomůcky, lepenka či magnety pro upevnění papírů na tabuli, vytištěné zadání otázek pro skupiny, PC/mobil s přístupem k internetu

Metody: skupinová práce, diskuze, analýza textu

Očekávané výstupy: Žáci umí zanalyzovat mediální sdělení, umí určit, zda se jedná o manipulativní sdělení, ví kde hledat autora sdělení, vydavatele zodpovědného za obsah webového zpravodajství. Dokáží definovat pojem dezinformace. Žáci získají povědomí o pravidlech a etice novinářské profese.

Podklady pro učitele: texty pro učitele - Charakteristika zpravodajských webů, Definice dezinformace a jak ji rozeznat, Etický kodex novinářů

Rozdělte prostor třídy na 4 části, přičemž každá část vyjadřuje odpověď – 1. část Rozhodně, 2. část Spíše ano, 3. část Spíše ne, 4. část Rozhodně ano. Zeptejte se žáků, do jaké míry důvěřují informacím z médií? A dle odpovědi se přesunou do jedné z částí třídy. Poté, co se rozdělí, zeptejte se na důvody proč, zvolili danou odpověď. Nechtě zaznít několik opovědí. Pak žáky požádají, ať si sednou do kruhu.

Výběr zprávy (10 min)

Po úvodní diskuzi (Jaká média sledujete?) vytvořte s žáky kolečko a diskutujte s žáky o tom, která zpráva (neosobní, z celospolečenského dění, z politiky) je v poslední době nejvíce zaujala. Nejprve, ať si každý promyslí, která konkrétní zpráva ho/ji zaujala a pak ať postupně každý sdělí, o jakou zprávu se jednalo. Poté sdělte žákům, že teď vyberou ze zmíněných jen jednu, o které by se chtěli dozvědět více informací, kterou by se měli všichni v dalším cvičení zabývat. Diskutujte s žáky o tom, o kterém typu zprávy by se chtěli dozvědět více. Zeptejte se, zda by se chtěli zabývat tou, co byla zmiňována nejčastěji. Pokud se nebudou moci shodnout mezi dvěma nebo třemi, vyberte jednu zprávu např. losem.

Analýza zprávy (20 min)

Po výběru žáky rozdělte na minimálně 5 skupinek (cca po 4) a každé skupince zadejte adresu určitého zpravodajského webu: první skupince zadejte adresu jednoho ze zpravodajských webů hlavního proudu (např. novinky.cz, idnes.cz, irozhlas.cz), druhé skupince adresu České tiskové kanceláře (www.ceskenoviny.cz), třetí skupince adresu analyticko-investigativního webu (reportermagazin.cz, neolivni.cz, hlidacipes.org), čtvrté skupince adresu bulvárního webu (blesk.cz, ahaonline.cz, super.cz, expres.cz, g.cz, extra.cz) a páté skupince adresu jednoho z tzv. antisystémových webů (např. aeronet.cz, eportal.cz, vlasteneckenoviny.cz, bezpolitickekorektnosti.cz, pravyprostor.cz, cz.sputniknews.com).

Na zpravodajských webech mají za úkol vyhledat 1) základní informace o webovém portálu a 2) informace o zprávě, kterou třída vybrala. Každé skupince rozdejte zadání otázek, jaké informace mají o webu a o zprávě konkrétně zjistit. Ideální by bylo, pokud si žáci mezi sebe otázky rozdělí a každý hledá část informací. Pak vyberou jednoho zapisovače a zjištěné informace ať heslovitě zapíší na velký flipchartový papír.

Žáci mají za úkol vyhledat web a zodpovědět nejprve tyto otázky (odpovědi ať vyhledají přímo na zadaném webu):

- *Kdo je vydavatelem nebo vlastníkem webového portálu?*
- *Uvádí zpravodajský web o sobě nějaké informace - zaměření deníku, moto, politickou orientaci, co o sobě uvádí deník v záložce „O nás“, „kontakty“, „O projektu“ apod.?*
- *Na jaká témata se webové stránky zaměřují? Je na nich umístěn i jiný obsah než zpravodajství?*
- *Kdo je uváděn jako autor zpráv – lze dohledat celé jméno, nebo je uvedena jen zkratka nebo anonym? (Projděte, jak je to u cca 5 zpráv.)*

- Jsou na webu zveřejněny kontakty na jeho redaktory, je dohledatelný kontakt na šéfredaktora?

Otázky k analyzované zprávě (Pokud zpráva na webu není, ať žáci zkusí vyhledat jinou, která byla zmíněna v diskuzi, pokud ani ty na stránkách nejsou, ať vyberou zprávu, která je na stránkách zaujala.):

- Jak zní titulek zprávy?
- Je zpráva doprovázena fotografií? Jakou fotografií? Jaký je zdroj, případně titulek fotografie?
- Jak je zpráva dlouhá – kolik odstavců obsahuje?
- Jakou formu má zpráva – rozhovor nebo komentář?
- Kdo je uveden jako autor zprávy? Případně zda je zpráva přejata z jiného zdroje např. ČTK nebo z jiného zpravodajského webu?
- Kdo všechno se v článku k události/tématu vyjadřuje? Jací aktéři, instituce?
- Z jakých zdrojů čerpá autor článku? Dokládá, odkud a z jaké zprávy pocházejí uváděná čísla nebo výsledky průzkumů?
- Hodnotí autor článku událost nebo téma a jakým způsobem? Jaké pocity se snaží ve čtenáři vyvolat?

Po 15 minutách nechte žáky postupně představit výsledky jejich hledání. Ostatní skupinky se během prezentace mohou ptát na doplňující otázky. Po prezentaci se každé skupinky zeptejte: *Bylo těžké dohledat některé informace? Jaká otázka jim dělala problém zodpovědět?*

Reflexe (15 min)

Po prezentaci všech skupinek, zahajte diskuzi nad prezentací zpráv na jednotlivých zpravodajských webech:

Lišily se prezentace zprávy v různých médiích? Jak? Liší se podle vás nějakým způsobem prezentované zpravodajské weby? Jak?

Při diskuzi žákům vysvětlíte cíle jednotlivých zpravodajských webů nebo typů zpravodajství (investigativní, bulvár, antisystémové apod.). Především žákům vysvětlíte pojem tzv. antisystémových, dezinformačních webů, které nejsou vždy zřejmé – prorusky zaměřené, šíření alternativních teorií, dezinformací. U parlamentnilisty.cz upozorníte na to, že se jedná o platformu pro politiky, kde může každý politik vyjadřovat své názory na vlastním blogu, některé vybrané komentáře politiků jsou umístovány do denního zpravodajství redakce Parlamentních listů. Při diskuzi mohou vyvstat otázky, které můžete využít později v rámci besedy s novinářem.

Zdroje, doplňující informace:

- Surfařův průvodce po internetu poskytuje návod jak odhalit manipulativní zprávu, je volně ke stažení na <https://zvolsi.info/surfarovym-pruvodcem/>.
- Kategorizaci zpravodajských webů vytvořenou NFNZ, Katedrou mediálních studií a žurnalistiky FSS MÚ a oborem Studia nových médií na FF UK, která obsahuje i seznam tzv. Antisystémových webů naleznete zde: <http://www.mapamedii.cz/>.
- Na odhalování dezinformací, hoaxů a fake news existují specializované weby: [StopFake](#), [Kremlin Watch](#), [Ho@x](#), [Manipulátoři](#) – otevřená neideologická platforma pro relevantní a faktickou diskuzi, [Demagog](#) – odhalování nepravdivých výroků a závazků politiků nebo jiných veřejných osob, v tzv. fact checkingu.

- Databázi webových stránek s pruským zaměřením s komentářem k jejich obsahu a odkud přebírají své zpravodajství, naleznete na: <https://neovlivni.cz/category/ruska-stopa/prokremelska-media/>.
- Čtenost deníku se nemění, na čele stále blesk. *MediaGuru.cz* [online]. 7. února 2019 [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2019/02/ctenost-deniku-se-nemeni-na-cele-stale-blesk/>.
- Definice dezinformací a propagandy. Ministerstvo vnitra [online]. Staženo [11.7.2018] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.a> ???

Literatura:

- GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 2. vydání. Brno: CPRESS, 2018. ISBN 978-80-264-2249-5.
- NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Radim KOPÁČ, ed. *Co je bulvár, co je bulvarizace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024632292.
- REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-549-4.
- Tiskový zákon
- Zákon o České televizi
- Zákon o Českém rozhlasu
- Zákon o rozhlasovém a televizním vysílání

